

שבועות פרק שני ידיעות הטומאה

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי ונתנה הלנדר הכ"מ

(שבועות יד, א)

משנה :

ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע (כבר פירשתי בפרק ראשון במשנה (דף ב.)) : נטמא וידע (שנטמא: או בשעת טומאה או אחרי כן) - ונעלמה ממנו הטומאה, וזכור את הקדש, [א] נעלם ממנו הקדש וזכור את הטומאה, [א] נעלמו ממנו זה וזה ואכל את הקדש ולא ידע, ומשאכל ידע - הרי זה בעולה ויורד. נטמא וידע, ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש, [א] נעלם ממנו מקדש וזכור את הטומאה, [א] נעלם ממנו זה וזה ונכנס למקדש ולא ידע, ומשיצא ידע - הרי זה בעולה ויורד.

[משנה ב] אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה (שהוסיפו עליה אחר כן) - שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא (כולהו יליף מקראי:) במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות (מפרש בגמרא: שני לחמי תודה, והיו נושאים אותה בהיקף סביב) ובשיר (מפרש בגמרא), ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן (מנחמיה בן חכליה גמרינן) וכל ישראל אחריהם (לפיכך היא קדושה כראשונה) ;

(שבועות יד, ב)

[המשך המשנה] הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת ('פנימית' ו'חיצונה' - מפרש בגמרא; 'ונאכלת' ו'נשרפת' - מפרש בגמרא), וכל שלא נעשית בכל אלו - הנכנס לשם אין חייב עליה.

[משנה ג] נטמא בעזרה (וידע שנטמא) ונעלמה ממנו טומאה, וזכור את המקדש, [א] נעלם הימנו מקדש וזכור הטומאה, [א] נעלם ממנו זה וזה והשתחוה (בהעלם זה) או ששהה בכדי השתחוואה (בגמרא מפרש שיעורא), או בא לו בארוכה (שיצא לו דרך ארוכה - שיש קצרה הימנו לצאת) - חייב (ואפילו לא שהה תחלה; ושיעורין הללו - הלכה למשה מסיני הם במי שנטמא בתוך העזרה), בקצרה - פטור (היכא דלא השתחוה ולא שהה).

זו (טומאה שאירעה לו בתוך עזרה) היא מצות עשה [שבמקדש] (דיש כאן מצות עשה וישלחו מן המחנה [כל צרוע וכל זב] וכל טמא לנפש (במדבר ה, ב)), שאין חייבין (בית דין) עליה (פר בהוראה, ולא כהן משיח, כדמפרש בגמרא).

(איידי דתנא בהוריות (דף ח:) 'אין חייבין על עשה שבמקדש אבל חייבין על עשה שבנדה' - קתני הכא 'איזו היא מצות עשה שבמקדש ואיזו היא שבנדה') [משנה ד] ואיזו היא מצות עשה [שבנדה]

שחייבין עליה ? :

היה משמש עם הטהורה (היינו דומיא דעשה שבמקדש: שאירעה לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה) ואמרה לו "נטמאתי (עכשיו)", ופירש מיד (בקושי האבר) - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו (אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר, ויפרוש בלא קושי; וזהו 'עשה'; ובגמרא יליף לה).

[משנה ה] רבי אליעזר אומר: השרץ, ונעלם ממנו ('או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו' (ויקרא ה, ב)) - על 'העלם שרץ' חייב, ואינו חייב על העלם מקדש.

רבי עקיבא אומר: 'ונעלם ממנו והוא טמא': על העלם טומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש (בגמרא מפרש מאי בינייהו).

רבי ישמעאל אומר: 'ונעלם' 'ונעלם' שתי פעמים [ויקרא ה, ב: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם] (פסוק ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם]: לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

גמרא :

אמר רב פפא לאביי: 'שתיים שהן ארבע' ? 'שתיים שהן שש' הויין :
ידיעות הטומאה תחלה וסוף, ידיעות הקודש תחלה וסוף, ידיעות
מקדש תחלה וסוף!
ולטעמין - תמני הויין: דהא איכא טומאה דקודש, וטומאה דמקדש,
תחלה וסוף!

הא - לא קשיא: שם 'טומאה' - אחת היא.
מכל מקום שית הויין?

אמר רב פפא: לעולם תמני הויין: ארבעי קמייתא - דלא מייתן ליה
לידי קרבן - לא קא חשיב; ארבעה בתרייתא - דמייתן ליה לידי
קרבן - קא חשיב (ידיעות אחרונות מודיעות אותו שחטא; ואית דגרסי 'ארבעי קמייתא דמייתן ליה
לידי קרבן קא חשיב' ואין נראה לי, דאם כן מאי 'איכא דאמרי' [להלן] ? אם מפני שנוי הטעם - אין דרך הש"ס
לומר כן ולא ישאל אחריו 'מאי בינייהו').

ואיכא דאמרי: אמר רב פפא: לעולם תמני הויין, וארבעי קמייתא
(ידיעות שבתתחלה) - דליתנהו בכל התורה כולה (שהאוכל חלב בשוגג אפילו לא נודע לו על
חתיכה זו מעולם שהיא חלב, ולאחר אכילה נודע לו - חייב) - קא חשיב, ארבעי בתרייתא -
דאיתנהו בכל התורה כולה (ידיעות שבסוף איתנהו בכל התורה שאין אדם מביא חטאת אלא אם
כן נודע לו שחטא) - לא קא חשיב.

[כשתתבונן הידיעות תמצא שמונה. הראשונה, שידע שהוא טמא ואח"כ נעלם ממנו ונכנס
למקדש, אחר כך ידע ידיעה שניה כי היה טמא כשנכנס לעזרה הנה אלו שתי ידיעות,
והשלישית, שידע שזה מקדש ונעלם ממנו ונכנס במקדש, אחר כך ידע שהיה טמא כשנכנס והנה
זו ידיעה רביעית, והחמישית, שידע שזה קדש ונעלם ממנו זה ואכלו והוא טמא, אחר כך
ידע שמה שאכל הוא קדש הנה זו ידיעה ששית, והשביעית שידע שהוא טמא ונעלם זה ממנו
ואכל קדש ואח"כ ידע שטמא היה כשאכל זו ידיעה השמינית. ואלה שמונה מיני ידיעות
מהם שתי ידיעות בטומאת גופו, וזה שידע שהוא טמא ונעלם זה ממנו ועשה מה שעשה אחר כך
ידע שהוא טמא, ומהם שתי ידיעות במקדש, והוא שידע שהוא מקדש ונעלם ממנו ונכנס ואחר
כך ידע שהוא מקדש, ומהם שתי ידיעות בבשר קדש והוא שידע שהוא קדש ונעלם ממנו ואכל
ואחר כך ידע שקדש אכל, ואמנם אמר שהן ארבעה ואף על פי שהם שמונה כמו שמצינו, לפי
שלא מנה זולתי ידיעה ראשונה בלבד, אשר באותה ידיעה יתכן שיתחייב קרבן כשנודע לו
בסוף...] (ההדגשות של אביעד)

הקריאה של הסוגריים היא על פי חוקי החשבון:

[ידע (1) שהוא טמא ושכח ונזכר (2)] X [ידע שזה מקדש (3) , שכח ונכנס, ונזכר
(4) שזה מקדש] וגם [ידע שזה קודש (5) , שכח ואכל, נזכר שזה היה קודש (6)] { <= 2
X (2 + 2) <= 4 X 2 <= 8]

בעי רב פפא: נעלמו ממנו הלכות טומאה (כשנגע בשרץ וידע שנגע בשרץ אבל אינו יודע
שהוא טמא) - מהו ?

היכי דמי? אלימא דלא ידע אי שרץ טמא אי צפרדע טמא (כגון הצב והלטאה
שדומין לצפרדע וסבור שאינו מטמא) - 'זיל קרי בי רב' הוא (תינוקות של בית רבן קורין
'החולד והעכבר והצב' הלכך אין זו העלמה, ויש כאן ידיעה בתחלה; וכשאכל את הקדש - נעלמה ממנו נגיעה
ראשונה) ! ? (יש כאן ידיעה בתחלה והעלם אחריה, ולכשיודע לו בסוף יהא חייב) . לעולם ידיע
בטומאת שרץ, וכגון דנגע בכעדשה ולא ידע כעדשה אי מטמא אי לא
מטמא; - מאי? כיון דידע דמטמא שרץ בעולם - 'ידיעה' היא (ידיעה
בתחלה יש כאן) ? או דלמא כיון דכעדשה לא ידע אי מטמא אי לא מטמא -
'העלמה' היא (ואין כאן ידיעה בתחלה) ?
תיקו .

בעי רבי ירמיה: בן בבל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום
מקדש (שיודע שיש מקדש בירושלים אבל אין יודע מקומו) [אולי אחרי החורבן] - מהו (איכא ידיעה
בתחלה? או דלמא הא דתנן 'נעלם ממנו מקדש' - במי שהכיר בו כבר קאמר) ?

אליבא דמאן? אי אליבא דרבי עקיבא, דבעי ידיעה בתחלה - הא לא
מחייב על העלם מקדש? אי אליבא דרבי ישמעאל, דמחייב על העלם
מקדש - הא לא בעי ידיעה בתחלה (כדאמרין בשילהי פירקין (דף יט:)) ?
לא, צריכא אליבא דרבי (דאמר בשמעתא קמייתא בפרקין קמא (דף ט:)) דבעי ידיעה
בתחלה ומחייב על העלם מקדש, ואמר 'ידיעת בית רבו שמה ידיעה' -

מאי? כיון ידע דאיכא מקדש בעולם - 'ידיעה' היא (למיהוי ידיעה בתחלה)? או דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה (מעולם) - 'העלמה' היא (אין כאן ידיעה בתחלה, ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה: דאילו התם למד שהשרץ מטמא, וכשנגע בו - ידע שנגע בשרץ, אבל לא נזכר לו להכיר שהוא טמא בנגיעה זו; התם קאמרינן: כיון שלמד שהנוגע בשרץ טמא, וזה ידע כשנגע - אין זה 'העלם'; אבל זה - לא ידע מקום מקדש מימיו: אין כאן ידיעת בית רבו)? תיקו.

אחד הנכנס לעזרה [שארין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר, ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהם]: מנא הני מילי (דבעינן כל הני לתוספת עזרה)? מר רב שימי בר חייא: דאמר קרא (שמות כה,ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו

(שבועות טו, א) וכן תעשו' ('וכן תעשו' - קרא יתירא) - (למידרש) לדורות (ובימי משה - דהוא מלך, ונביא, ואחיו כהן גדול, ואורים ותומים ושבעים זקנים). מתיב רבא: 'כל הכלים שעשה משה - משיחתן מקדשתן (בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף לכלי שרת ולקדש את הנכנס לתוכו); מכאן ואילך - עבודתן מחנכתן (כלי הדורות לא נמשחו, אלא התחלת עבודתן מחנכתן לקדושה; ו'חינוך' לשון התחלה) - ואמאי? ונימא 'וכן תעשו' - לדורות? שאני התם, דאמר קרא (במדבר ז,א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם - אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה. אימא 'אותם' - במשיחה (ולא בעבודה), לדורות: או במשיחה או בעבודה (לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה)? אמר רב פפא: אמר קרא: (במדבר ז,ב) ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש ונתנו אל בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור תחש ונתנו על המוט] - תלאן הכתוב בשירות (מדכפל קרא בלשניה: 'כלי השרת אשר ישרתו' - שנעשו כלי שרת על ידי שירות). השתא דכתב רחמנא 'אשר ישרתו' - 'אותם' למה לי? אי לא כתב רחמנא 'אותם' הוה אמינא: הני הוא דבמשיחה, לדורות - במשיחה ובעבודה, דהא כתב 'וכן תעשו' (במשיחה, וכתב 'ישרתו': לשירות; ולבעי תרתיה?) מיעט רחמנא 'אותם': אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה (קא משמע לן למעטינהו ממשיחה; דאי לאו להכי אתא - למאי אתא? אי למימרא לדורות לא מיקדשי במשיחה לחודה - לישתוק קרא מיניה, ונפקא לן מ'אשר ישרתו').

ובשתי תודות: תנא: שתי תודות שאמרו - בלחמן ולא בבשרן (הלחם היו נושאין: שני לחמי תודה). מנהני מילי (דבלחמן קאמר)? אמר רב חסדא: דאמר קרא (נחמיה קאמר בספר עזרא [נחמיה יב,לא] כשנבנית חומת ירושלים, ובא לקדש את העיר): [ואעלה את שרי יהודה מעל לחומה] ואעמידה שתי תודות גדולות (אצל החומה מבחוץ) ותהלכות לימין מעל לחומה [לשער האשפת] (להקיף את העיר בתהלכות: שהלכו דרך ימין: כשפניהם לחלל העיר הלכו, תמיד לצד ימין עד שהקיפו את כולה); מאי 'גדולות'? אילימא ממין גדול ממש - נימא 'פריים' (ממין גדול; ובבשר קאמר קרא, ו'גדולות' דקאמר = ממין גדול: של בקר, ולא של צאן) ! אלא גדולות במינן (מאותו מין שהיו - שהביאו גדולות ולא קטנות). מי איכא חשיבותא קמי שמיא? והתנן [מנחות פ"ג מ"א]: 'נאמר בעולת בהמה (ויקרא ט,ט) וקרבו וכרעו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה] אשה ריח ניחח [לה] [בבקר, וכן בצאן]: ויקרא א"י: והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה עלה הוא, אשה ריח ניחח [לה], בעולת העוף (ויקרא ט"ז) ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אותו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה הוא] אשה ריח ניחח [לה], במנחה (ויקרא כב,ב) [והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה] אשה ריח ניחח [לה] - מלמד שאחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים?!

אלא גדולה שבתודה (ועל כרחק בלחם קאמר), ומאי ניהו? – חמץ (ואשמעין דשל חמץ היו, שהן גדולות שבלחמי תודה), דתנן (שחלות החמץ גדולות משל מצה) [מנחות פ"ז מ"א]: 'התודה [היתה] באה מן חמש סאין ירושלמיות, שהן שש מדבריות (שהוסיפו על המדות שוות מלבר: שהכניסו שש חלקים ראשונים בחמש, והוסיפו חלק ששי מבחוץ), שהן שתי איפות, והאיפה (שהאיפה) שלש סאין (והם) עשרים עשרון (שהאיפה עשר עשרונות, כדכתיב (שמות טז, לז) 'והעומר עשירית האיפה[היא]): עשרה לחמץ, ועשרה למצה (יליף מקרא במסכת מנחות: 'והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן' [ויקרא ז, יב] - הרי מין אחד; 'ורקיקי מצות משוחים בשמן' - הרי שני מינין של מצה; 'סלת מרבכת חלות בלולות בשמן' - הרי שלשה מינין של מצה, וכתיב בתריה [פסוק יג] 'על חלות לחם חמץ יקריב וגו' - כנגד מצה: הבא חמץ שיהא סלת במין החמץ, כנגד שלשה מינין שבמצה); ובמצה - שלשה מינין: חלות, רקיקין, ורבוכה (המשך המשנה במנחות: נמצאו שלושה עשרונות ושליש לכל מין ומין, ושלוש חלות לעישרון. במידה ירושלמית היו שלושים קב: חמישה עשר לחמץ, וחמישה עשר למצה. חמישה עשר לחמץ: קב ומחצה לחלה, וחמישה עשר למצה, ובמצה שלושת מינים: חלות, ורקיקין ורבוכה; נמצאו חמשת קבין לכל מין ושתי חלות לקב) (כדפרישנא; וילפינן התם מקראי שיש בכל מין עשר חלות; אלמא חלות החמץ גדולות כשלש של מצה).

אמר רמי בר חמא: אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה (בחלות של שירי מנחה הנאכלת לכהנים; והאי קידוש דנחמיה ועזרא - בקידוש העיר כתיב, אבל עזרה: שהוסיפו עליה - מקיפים אותה בשירי מנחה); מאי טעמא? – כירושלים: מה ירושלים, דבר הנאכל בה מקדשה - אף עזרה, דבר הנאכל בה מקדשה.

תוספות ד"ה אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה: תימא: למאן דאמר בפ"ב [דזבחים] {דף קיג. ושם} דאין מנחה בבמה - היאך מתקדשת? בשלמא בימי עזרא - איכא למימר דסבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשענתה וקידשה לעתיד לבא, ועזרא - זכר בעלמא הוא דעבד, אבל בימי שלמה ויהושע קשיא! וכי תימא: דקדשה במנחת העומר - והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה, כדאמר במועד קטן {דף ט.} וכדמוכחי קראי! ויש לומר: כיון שהכל בא בבת אחת: הקידוש ועשיית מנחה - לא חשבינן 'מנחה בבמה' ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש, וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה; אי נמי כיון דלא אפשר - לא צריך; והא דקאמר הכא דאין מתקדשת - היינו היכא דאפשר, כגון שבאין להוסיף על העזרה. גליון הסע"ס: עיין טורי אבן ר"ה דף ז ע"ב ד"ה מיד דתליא במעשה

אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי (אם רצו כהנים לאכול בקדשים - מי מעכב עליהם)?

אלא כירושלים: מה ירושלים: דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל - אף עזרה דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל (במנחה כתיב [ויקרא ו, ט] 'בוצר אהל מועד יאכלו', ואם יצאה לחוץ - נפסלה; ותודה ולחמה - נאכלין בכל העיר, ואם יצאו חוץ לחומה - נפסלין; הלכך: ירושלים נתקדשה בלחמי תודה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין, ועזרה נתקדשה בשירי מנחה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין).

אי מה להלן חמץ אף כאן חמץ? ותסברא?: מנחת חמץ מי איכא (הא כתיב (שם ב, יא) 'כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ')? (הכי גרסינן: 'ותסברא מנחת חמץ מי איכא' - ולא גרסינן 'וכי תימא הכי נמי מנחת חמץ מי איכא': דהאי 'ותסברא' - שינויא הוא, למימר: דעל כרחק במצה נתקדשה, דחמץ בשירי מנחה לא משכחת לה.)

(שבועות טו, ב)

וכי תימא דמחמיץ להו לשירים ומקדש בהו (דלא קפיד קרא אלא אקדש קמיצה: שלא יקטיר קומץ מחמץ למזבח, כדכתיב סיפיה דקרא 'כל שאור וכל דבש לא תקטירו' [ויקרא ב, יא]) - והכתיב (ויקרא ו, י) 'לא תאפה חמץ חלקם' [נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם], ואמר ריש לקיש: אפילו חלקם לא תאפה חמץ!

אלמא לא (בתמיה: וכי לא אפשר לקדשה במנחת חמץ)? (הא) אפשר דמקדש בשתי הלחם בעצרת (שהן חמץ, כדכתיב [ויקרא כג, יז] 'חמץ תאפינה')!

משום דלא אפשר: היכי נייעביד? נבנייה מאתמול (מערב יו"ט) וניקדשה מאתמול? שתי הלחם - בשחיטת כבשים הוא דקדשי (אף על פי שבאים מתרומת הלשכה - קדושת דמים היא זו, אבל קדושת הגוף לפסול ביוצא - לא קדשי אלא בשחיטת שני כבשי עצרת שהלחם בא עמהם, דגמרינן מלחמי תודה ששחיטת הזבח מקדשתן, כדאמרין במנחות (דף עח:): 'קרבתנו על זבח תודת שלמיו' [ויקרא ז, יג] - מלמד שאין הלחם קדוש לקרותו 'קרבן' אלא על ידי זביחת התודה; והכי נמי בזביחת כבשים קדשי, ואין הכבשים נשחטין אלא ביום טוב) ! נבנייה מאתמול וניקדשה האידנא? - בעינן קידוש בשעת הבניין?! נבנייה ביום טוב (יגמור את הבניין ביום טוב) ונקדשה ביום טוב? - אין בניין מקדש דוחה יום טוב (כדאמרין ביבמות בפרק קמא (דף ו.)) 'יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת? תלמוד לומר: 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'' [ויקרא יט, ל] - כולכם חייבין בכבודי: אתם והמקדש חייבין בכבודי, שהזהרתי על השבת, וימים טובים נמי 'שבתות' איקרו)! ?

נשבעה לבתר הכי (נשבעה ללחם עד למחר), ונבנייה (למחר) וניקדשיה (למחר)?
 - איפסילא ליה בלינה (ונעשו 'נותר', שהרי מן הנאכלין ליום ולילה הם)! ? נבנייה
 ממעלי יומא, ונשייר ביה פורתא, דעד דקדיש יומא (למוצאי יום טוב
 משתחשך) לאלתר (מיד) נגמריה (להחזיר פורתא) וניקדשיה? - אין בנין בית
 המקדש בלילה (קודם חצות, שעדיין זמן אכילתו), דאמר אביי: מנין שאין בנין
 בית המקדש בלילה? שנאמר (במדבר ט, טו) וביום הקים את המשכן [כסה הענן את המשכן לאהל
 העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר]: ביום מקימו, בלילה אין מקימו; הלכך
 לא אפשר (בחמץ אלא במצה).

ובשיר:

תנו רבנן: שיר של תודה (ומה'שיר של תודה' 'מזמורתודה' (תהלים ק)) (היו אומרים שם)
 בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה
 שבירושלים; ואומר (תהלים ל, ב) ארוממך ה' כי דליתני וגו' [ולא שמחת איבי לי] (הוא מזמור שיר
 חנוכת הבית, לכך אומר אותו) ושיר של פגעים; ויש אומרים שיר של נגעים ('יושב
 בסתר עליון'; ולפי שאמרו משה בהקמת משכן, דכתיב (שמות ט, ט) 'ויברך אותם משה', ומה ברכו? - 'יהי רצון
 שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אליהנו עלינו' והכי איתא בתורת כהנים [סיפרי בלק קמג] והוא מאחד
 עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים, מ'תפלה למשה' עד סוף 'מזמור לתודה'.

מאן דאמר דנגעים - דכתיב (תהלים צא, י) [לא תאנה אליך רעה] ונגע לא יקרב באהלך, ומאן
 דאמר פגעים (מזיקין: שפוגעין בבני אדם להזיק) - דכתיב (תהלים צא, ז) יפול מצדך אלף [ורבבה
 מימיןך אליך לא יגש], ואומר (תהלים צא, א) יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד (תהלים צא, ט) כי
 אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך, וחוזר ואומר (תהלים ג, א) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום
 [בנון פסוק ב] מה רבו צרי [רבים קמים עליך עד [פסוק ט] לה' השועה על עמך ברכתך סלה] (לפי שנאמר בו
 'רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה' - שהיו מתלוצצים בשיר יהודה ובנימין כשהיו בני ישראל בני
 הגולה בונים את החומה, שנאמר (נחמיה ג, לד) 'מה היהודים האמללים עושים וגו' היחיו את האבנים מערמות העפר
 והמה שרופות', ואומר (שם, פסוק לה) גם 'אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם'.

רבי יהושע בן לוי אמר להו להני קראי (שיר של פגעים) וגאני (כשהוא הולך
 לישן בלילה).

היכי עביד הכי? והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור להתרפאות בדברי
 תורה?
 להגן שאני.

ואלא כי אמר 'אסור' - דאיכא מכה (ולוחש עליה מקראות של תורה להתרפאות);
 (ומקשינן): אי דאיכא מכה אסור (הוא דקאמר בה רבי יהושע בן לוי) ותו לא? והתנן:
 'הלוחש על המכה (ואומר 'כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך) (שמות טו, כו)
 - אין לו חלק לעולם הבא'?
 הא - איתמר עלה: אמר רבי יוחנן: ברוקק (ברוקק ואחר כך לוחש) שנו, לפי
 שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה (והכא קאמר 'כי אני ה' רופאך').

בית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו':
 למימרא דבית דין קמי תודה אזלי? והכתיב (נחמיה יב, לב) וילך אחריהם הושעיה
 וחצי שרי יהודה?

הכי קאמר: בית דין מהלכין, ושתי תודות מהלכות, ובית דין
 אחריהם;
 כיצד מהלכות?

רבי חייא ורבי שמעון ברבי: חד אמר זו כנגד זו (שני כהנים נושאים אותן זה
 אצל זה), וחד אמר זו אחר זו. מאן דאמר 'זו כנגד זו', 'הפנימית' =
 הן דמקרבא לחומה (שהיא 'פנימית': ממוצעת בין העם לחומה); מאן דאמר 'זו אחר
 זו', הפנימית = הן דמקרבא לבית דין (ההולכת אחרונה).

תנן: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת.
 בשלמא למאן דאמר 'זו אחר זו' - אמטו להכי פנימית נאכלת: משום
 דאטיא חיצונה קמה וקדשה לה (ראשונה קדשה את המקום, וכשנכנסה אחרונה לשם - לא
 נפסלה ביוצא: שלא עברה במקום חול אלא במקום מקודש), אלא למאן דאמר 'זו כנגד זו'

- תרוייהו בהדי הדדי קא מיקדשי (שתיהן מקדשות יחד: או שתיהן יאכלו או שתיהן ישרפו) ?
 וליטעמיך, למאן דאמר 'זו אחר זו' - חדא מי מיקדשא (את המקום) ? הא
 'כל שלא נעשית בכל אלו' (הנכנס לשם אין חייבין עליה) 'תנן' (אלמא כולוהו בעינן) ?
 ואפילו למאן דאמר (לקמן): 'באחת מכל אלו' (דכל אלו דמתניתין - אחת מכולן קאמר:
 או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות), הני תרוייהו (הני שתי תודות מיהא
 תרוייהו בעינן, דתרוייהו) - חדא מצוה היא !!
 אלא אמר רבי יוחנן:

(שבועות טז, א)

על פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת (חגי זכריה ומלאכי היו שם, ועל פיהם ברוח
 הקודש עשו, ואין טעם בדבר) .

כל שלא נעשית בכל אלו כו':
 איתמר: רב הונא אמר: בכל אלו תנן; רב נחמן אמר: באחת מכל אלו
 תנן: רב הונא אמר 'בכל אלו תנן', (כלומר: ואי משום קידוש עזרא דהואי בבית שני
 בלא מלך ובלא אורים ותומים, דאמרינן במסכת יומא (דף כא): 'חמשה דברים חסר מקדש שני: אש, ושכינה, וארון,
 ואורים ותומים, ורוח הקודש') קסבר: 'קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה
 לעתיד לבא' (קדושה ראשונה דדוד ושלמה לא בטלה, ולא הוצרך עזרא לקדש; כלומר: שהוא לא הוסיף
 כלום באורך ורוחב), ועזרא (ומאי דקדיש, כדכתיב: (נחמיה יב, לא) 'ואעמידה שתי תודות') - זכר
 בעלמא הוא דעבד; רב נחמן אמר 'באחת מכל אלו תנן', קסבר 'קדושה
 ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא', ועזרא - קדושי קדיש
 אף על גב דלא הוו אורים ותומים.

איתיביה רבא לרב נחמן: 'כל שלא נעשית בכל אלו' ?
 תני 'באחת מכל אלו' .

תא שמע [תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב]: אבא שאול אומר: שני ביצעין (מרישק"א בלע"ז)
 היו בהר המשחה (הר הזיתים): תחתונה ועליונה (בשיפוע ההר היו, ואחת למעלה בגבהו
 ואחת בשפולו); תחתונה נתקדשה בכל אלו (שמימי בית דאשון הכניסוה וחיברוה לעיר על ידי
 חומה אחרת), עליונה לא נתקדשה בכל אלו, אלא בעולי גולה (שהוסיפו על
 העיר ובנו היקף חומה אחרת לחוץ), שלא במלך ושלא באורים ותומים; תחתונה
 שהיתה קדושתה גמורה; עמי הארץ נכנסין לשם ואוכלין שם קדשים
 קלים, אבל לא מעשר שני, וחברים אוכלין שם קדשים קלים ומעשר
 שני; עליונה - שלא היתה קדושתה גמורה - עמי הארץ היו נכנסין
 שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני, וחברים אין אוכלין
 שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני (הכי גרסינן לה בתוספתא דסנהדרין פ"ג מ"ב): תחתונה
 שהיתה קדושתה גמורה - עמי הארץ נכנסים לשם, ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני, וחברים אוכלים
 שם מעשר שני וקדשים קלים; עליונה שלא היתה קדושתה גמורה - עמי הארץ נכנסים שם ואוכלים שם קדשים
 קלים אבל לא מעשר שני, וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני. ויש לפרש דעמי הארץ
 המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר, לפי שהיו שומעין דרשה 'עָשָׂר בשביל שתתעַשֵּׂר'; והיו
 צריכים להתוודות "עשיתי ככל אשר צויתני" (דברים כו, יד), והיו שומעים את המתרגמים 'ואכלת לפני ה' אלקיך
 [במקום אשר יבחר שמו שם] מעשר דגןך תירושך ויצהרך' [דברים יד, כג] - לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים
 הפנימית, לקיים 'לפני ה' אלהיך', אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפני חומה חיצונה כשארין
 מוצאים אכסניא בפנים; וכשהיו אומרים להם 'זו קדושה וזו אינה קדושה' - לא היו שומעין לנו, לפי שאומרים 'זו
 חומה וזו חומה! מה לי תחתונה מה לי עליונה'; ומפני מה לא קידשוה? שאין מוסיפין
 על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין
 של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר; ולמה קידשוה? -
 'למה קידשוה' - הא אמרת 'לא קידשוה' ?
 אלא

'למה הכניסוה? מפני שתורפה של ירושלים היתה, ונוחה היא ליכבש
 משם' ('שתורפה של ירושלים': גלויה וערותה: מקום שהיא נוחה ליכבש) .

תנאי היא (דפליגי ב'קדושה ראשונה לשעתה' ו'לעתיד לבוא': למאן דאמר 'לא קידשה לעתיד לבוא' -
 איצטרך עזרא לקדשה, וקידשה בלא מלך ואורים ותומים, ואית ליה 'אחת מכל אלו' תנן, ולמאן דאמר 'קידשה
 לעתיד לבוא' - לא הוצרך עזרא לקדש כלום, אלא לזכר בעלמא, ולא גמרינן מינה), דתנן [נעודיות פ"ח

מ"ו]: 'אמר רבי אליעזר: שמעתי (מרבתי) כשהיו בונים בהיכל (בימי עזרא) - עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות (עושים קלעים במקום החומה ובונים את כתלי החומה אצל הקלעים וכן לעזרות), אלא שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרות בונים מבפנים (אלא שבהיכל נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה, ובונים את החומה מבחוץ: שלא יזונו עיניהם מן ההיכל; וקסלקא דעתא דהנך קלעים - לרבי אליעזר - כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן: דאם אין בית - אין קרבן, דקדושה ראשונה בטלה לה); אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, אוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה (בירושלים קודם שנבנית החומה), מפני שקדושה ראשונה - קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא. לאו מכלל דרבי אליעזר סבר לא קידשה לעתיד לבא?

אמר ליה רבינא לרב אשי: ממאי? דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא*, ומר - מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר (ולא בא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר, ולא שמעיה לרבי אליעזר דאמר 'לא קידשה')! וכי תימא: 'קלעים לרבי אליעזר - למה לי?' - לצניעותא בעלמא!

[## צניעותא - כגון: משום זהירות שלא להגיע לידי עברה; ולפיכך עשו קלעים: כדי שלא יצאו מקדושה אחת לקדושה פחותה, ויפסלו את הקודש ביציאה.]

*
תוספות ד"ה דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא. וא"ת דבפ"ק דחגיגה (דף ג: ושם) אית ליה לרבי אליעזר דלא קידשה לעתיד לבא גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ובריש מסכת ביצה (דף ג: ג:) נמי אית ליה לרבי אליעזר דעיגול בעיגולין עולה בברייתא דליטרא קציעות ומאן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן כדמוכח בפרק הערל (יבמות דף פא.) וי"ל דקדושת הארץ לגבי תרומה ומעשרות בטלה והכא איירי בקדושת מחיצה דאפשר דלא בטלה משום דאיכארי נחלה וקדושת בתי ערי חומה דמיייתי בסמוך נמי הוא קדושת מחיצה ואף על גב דקדושת הארץ בטלה מ"מ בפ"ק דביצה (דף ה: ושם) ביקש ר' אליעזר להפקיר כרם רבעי לעניים דמדרבנן היה צריך להוליכו לירושלים וא"ת אי בקדושת מחיצה נמי לא קידשה לעתיד לבא לרבי אליעזר מה ירוחו עניים כיון שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה ירוחו וי"ל לפי שיכולין לפדותו בשוה פרוטה אע"פ ששוין הרבה ואפי' לכתחלה שרי כשאין הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים כדמוכח בפרק בתרא דערכין (דף כט. ושם) גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסי א"נ מודה רבי אליעזר דעזרא קידש לעתיד לבא קדושת מחיצה:

אלא הני תנאי, דתניא: 'אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: למה מנו חכמים את אלו (עיירות מנו חכמים - בפרק בתרא דערכין - שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מצות בתי ערי חומה, והיה להם למנות עוד הרבה שלא מנאום) ? - שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום (לא פירש לי במה מקודשים ערי ארץ ישראל), אבל ראשונות - בטלו משבטלה הארץ. 'אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא! ורמינהי [תוספתא ערכין פ"ה מ"ז] (היינו 'תנאי'): אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: וכי אלו בלבד היו (מוקפות חומה מימות יהושע בן נון) ? והלא כבר נאמר (דברים ג, טז) ונלכד את כל ערי בעת ההוא לא היתה קריה אשר לא לקחנו מאתם ששים עיר כל חבל ארגוב ממלכת עוג בבשן [פסוק ה] כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה [דלתים ובריה לבד מערי הפריז הרבה מאד]! אלא למה מנו חכמים את אלו? - שכשעלו בני הגולה מצאו אלו (דרך ביאתם) וקידשום;

'קידשום' השתא? הא אמרינן לקמן (בסיומא דהך ברייתא מסיים ואזיל: 'לא אלו בלבד') דלא צריכא לקדושי!?

אלא:

'מצאו אלו ומנאום'; ולא אלו בלבד, אלא כל שתעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון - כל מצות אלו (מצות בתי ערי חומה, ושילוח מצורעים, ושאין עושים מגרשיהן שדה) נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא - קשיא דרבי ישמעאל בר יוסי אדרבי ישמעאל בר יוסי!?

איבעית אימא תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל בר יוסי, איבעית אימא: חדא מינייהו - רבי אלעזר בר יוסי אמרה, דתניא: רבי אלעזר בר יוסי אומר 'אשר לוא חומה' (ויקרא כה, ל) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לא חמה [כתיב באות א, והכונה 'לו'] לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל - אף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן.

(שבועות טז, ב)

נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה [וזכור את המקדש, [א1] נעלם הימנו מקדש וזכור הטומאה, [א1] נעלם ממנו זה וזה והשתחוה או ששה בכדי השתחוה, או בא לו בארוכה - חייב, בקצרה - פטור]:

טומאה בעזרה מנלן (מי שנטמא בעזרה - מנלן דמחייב? הא לא קרינא 'ולא יטמאו את מחניהם' (במדבר ה,ג), שכבר טימא)?

אמר רבי אלעזר [בן פדת]: כתוב אחד אומר (במדבר יט,ג) [כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא] את משכן ה' טמא [ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בן] וכתוב אחד אומר (במדבר יט,כ) [ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל] כי את מקדש ה' טמא [מי נדה לא זרק עליו טמא הוא] > אם אינו ענין לטומאה שבחוץ (שנטמא מבחוץ) - תנהו ענין לטומאה שבפנים, וקראי מיתרי!?

הא - מיצרך צריכי, דתניא: 'רבי אלעזר [בן שמוע] אומר: אם נאמר 'משכן' למה נאמר 'מקדש' ואם נאמר 'מקדש' למה נאמר 'משכן'? - אילו נאמר 'משכן' ולא נאמר 'מקדש' הייתי אומר: על משכן יהא חייב, שהרי משוח בשמן המשחה, ועל מקדש לא יהא חייב; ואם נאמר 'מקדש' ולא נאמר 'משכן' הייתי אומר: על מקדש יהא חייב, שהרי קדושתו קדושת עולם (שאין אחריה היתר במוות)*, ועל משכן לא יהא חייב - לכך נאמר 'משכן' לכך נאמר 'מקדש'.

[מסביר רבי אלעזר בן פדת:] רבי אלעזר [בן שמוע] - הכי קא קשיא ליה: מכדי משכן איקרי 'מקדש' ומקדש איקרי 'משכן'; נכתוב או אידי ואידי 'מקדש', או אידי ואידי 'משכן'; 'משכן' ו'מקדש' למה לי? - שמע מינה תרתי!

בשלמא מקדש איקרי 'משכן' (כדמפרש לקמן): דכתיב (ויקרא כו,יא) ונתתי משכני בתוכם [ולא תגעל נפשי אתכם] (כל הניתן בתוכם - קרי משכן), אלא משכן דאיקרי 'מקדש' - מנלן? אילימא מדכתיב (במדבר י,כא) ונסעו הקהתים נושאי המקדש [והקימו את המשכן עד באם] - ההוא בארון כתיב (שהיו הקהתים נושאים את הארון והשולחן והמנורה והמזבחות, שהם דברים המקודשים)! אלא מהכא: (שמות כה,ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וכתיב (פסוק ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן [ואת תבנית כל כליו וכן תעשו].

* תוספות ד"ה קדושתו קדושת עולם. פירש בקונטרס שאין אחריה היתר במוות, וקשה: דא"כ תפשוט מהכא דסבר רבי אליעזר דקידשה לעתיד לבא! ולספרים דגרסי נמי רבי אלעזר תקשה: דפרק קמא דחולין (דף ז.ז.) אמר 'אישתמיטתיה, דאמר רבי שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן שמוע: קדושה ראשונה וכו' ולא קידשה לעתיד לבא! ויש לפרש 'קדושת עולם': שהאריכו בקדושה יותר; אי נמי לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום - קרי ליה 'קדושת עולם'.

והשתחוה או ששה כדי השתחוה:

אמר רבא: לא שנו (דבהשתחויה כל דהו אפילו לא ששה בה כדי השתחויה - חייב) אלא שהשתחוה כלפי פנים (לצד מערב), אבל השתחוה כלפי חוץ (למזרח - אין זו 'השתחויה'): (ואי) ששה (כדי השתחוה) - אין (מיחייב משום שהייה), לא ששה - לא. איכא דמתני לה אסיפא: 'או ששה בכדי השתחוה' - מכלל דהשתחוה גופה בעיא שהייה; אמר רבא: לא שנו אלא שהשתחוה כלפי חוץ, אבל כלפי פנים - אף על גב דלא ששה, והכי קאמר: השתחוה כלפי פנים (כל דהו) או (שלא השתחוה) ששה כדי השתחוה בהך השתחוה דכלפי חוץ (כדי שיעור חיוב השתחוה דהנך כלפי חוץ, דבעי שיעור חיוב) - חייב. היכי דמי 'השתחוה דאית בה שהייה' והיכי דמי 'השתחוה דלית בה שהייה'?

'דלית בה שהייה' - זו כריעה בעלמא היא; דאית בה שהייה = פישוט ידים ורגלים.

וכמה שיעור שהייה - פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה, ומנו רבי שמעון בן פזי, ואמרי לה רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה, ומנו? - רבי יצחק בר נחמני, ואמרי לה רבי שמעון בר נחמני: חד אמר כמימריה דהאי פסוקא, וחד אמר כמ'ויכרעו' לסיפא: (דברי הימים ב ג,ז) וכל בני ישראל רואים בדרת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

תנו רבנן: 'קידה' - על אפים, וכן הוא אומר: (מלכים א א, לא) ותקד בת שבע אפים ארץ [ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם];

'כריעה' - על ברכים, וכן הוא אומר: (מלכים א ח, ד) [ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח ה'] מכרוע על ברכיו [וכפיו פרשות השמים];

'השתחואה' - זו פישוט ידיים ורגלים, וכן אומר: (בראשית לז, י) [ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת] הבוא נבוא אני ואחיק להשתחות לך ארצה (משמע לשון שיטוח).

בעי רבא: צריך שהיה למלקות (אם התרו בו שלא לעמוד, ועמד פחות מכדי שהיה) או אין צריך שהיה למלקות?: לקרבן גמירי שהיה, למלקות לא גמירי שהיה?

(שבועות יז, א)

או דלמא בפנים (בטומאה שאירעה לו בתוך העזרה) גמירי שהיה, לא שנא לקרבן ולא שנא למלקות? תיקו.

בעי רבא: תלה עצמו באויר עזרה (כדי שהיה) - מהו?: כי גמירי שהיה - שהיה דבת השתחואה, דלאו בת השתחואה - לא גמירי? או דלמא בפנים שהיה גמירי, לא שנא דבת השתחואה ולא שנא דלאו בת השתחואה? תיקו.

תוספות ד"ה תלה עצמו באויר עזרה מהו. אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לא וקשה דבפרק [כל הפסולין] (זבחים דף לב). אמר טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין (שם דף לב): נמי אמר ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה בבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא ונראה כגירסת הספרים דגרסי כי גמירי שהיה היכא דבר השתחואה הוא:

בעי רב אשי: טימא עצמו במזיד - מהו? באונס גמירי שהיה, במזיד לא גמירי שהיה (ואם תמצי לומר צריך שהיה למלקות - בטומאת אונס ושהיית מזיד; טומאת מזיד מי בעיא שהיה או לא)? או דלמא בפנים גמירי שהיה, לא שנא באונס ולא שנא במזיד? תיקו.

בעי רב אשי: נזיר בקבר (נזיר שנטמא באונס בתוך בית הקברות, דומיא דנטמא בעזרה: שלא נתחייב (בפנים) בכניסתו, כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל, ובא חבירו ופרע עליו את מעזיבת גג האהל, ונטמא באויר בית הקברות, והתרו בו "צא" ולא יצא, ומיהו לא שהה כדי השתחואה) - בעי שהיה למלקות או אינו צריך? בפנים גמירי שהיה (בטומאת עזרה, דשייכא בה השתחוייה), בחוץ לא גמירי שהיה? או דלמא באונס גמירי שהיה, לא שנא בפנים ולא שנא בחוץ? תיקו.

(קרבן לא שייך הכא כלל, שאין כרת בנזיר שנטמא, וקרבן נזיר טמא - לאו אעון טומאה אתי, אלא למיחל עליה נזירת טהרה, כשאר מחוסרי כפרה; ובענין זה מפורש שהייה זו במסכת נזיר.)
תוספות ד"ה נזיר בקבר צריך שהיה למלקות או לא. וא"ת והאמר בפ' ג' מינין (נזיר דף מב. ושם) גבי נזיר שהיה מת מונח על כתיפו והושיטו לו מת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד ופריך מדתנן היה מטמא ואמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ומשני כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין משמע כל זמן שלא פירש מן המת אינו חייב במה שהושיטו לו מת אחר משום דאין מוסיף טומאה על טומאה וכל זמן שמונח טומאה על כתיפו מי שנוגע בו טמא טומאת ז' ולא מיחייב אלא שלא בחיבורין שכבר פירש מן הראשון דמי שהיה אז נוגע בו לא היה טמא אלא טומאת ערב לכך כשחזר ונוגע בו חייב שהוסיף טומאה בנגיעה זו דמי שהיה נוגע בו בשעת נגיעה זו יהיה טמא טומאת ז' וא"כ הכא אמאי ילקה על השחייה כל זמן שלא פירש וי"ל דהא דפטר ליה כשהושיטו לו מת אחר היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו לפיכך אינו מוסיף טומאה אבל הכא הוא מוסיף טומאה שבכל שעה הוא מוזהר לפרוש מן הקבר ור"ת מפרש דהכא איירי בשנטמא סמוך לחשיכה דבלא פירש נמי מוסיף לו יום אחד ע"י שהייה ונראה דההיא דנזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי כמ"ד במסכת שמחות (פ"ד) דאפי"ן באותו יום שנטמא אינו יכול חזר ולטמא לפי שמוסיף טומאה בחיבורין כדפרי"י אבל למאן דשרי התם ליטמא באותו יום עצמו דלא חשיב ליה תוספת טומאה כיון שאינו מוסיף ימים לא אתיא:

[## מדוע לא שאל על כהן בקבר? האם בזמנו נחשבו כבר כל הכהנים טמאי

מת ואין מלקות על תוספת טומאה - רק לדעת הרמב"ם וסיעתו יש איסור?]

בא לו בארוכה – חייב, בקצרה – פטור וכו' :
אמר רבא: קצרה שאמרו – אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו (שהה בהליכתו: שהיה הולך ויוצא בנחת - פטור).
בעי רבא: שהיות (היה יוצא בקצרה ושהה מעט, וחזר והלך דרך יציאתו ושהה מעט) – מהו שיצטרפו (לכשיעור)?
ותיפשוט ליה מדידה (דלא מצטרפי: דהא איהו הוא דאמר: 'אפילו כל היום כולו') ! ?
התם בדלא שהה (בלא הילוך כלל).

בעא מיניה אביי מרבה* (מרבה בר נחמני, שהיה רבו; וכל היכא דאיכא 'בעא מיניה' - רבה הוא, ולא רבא): בא לו בארוכה שיעור קצרה (שיצא בדרך הארוכה, אבל רץ במרוצה עד שלא שהה ביציאתו אלא כשיעור דרך קצרה בהילוך בינוני) – מהו? שיעור גמירי (שיעור ארוכה גמירי לחיוב, וליכא), וכי בא לו בארוכה שיעור קצרה – פטור? או דלמא דוקא גמירי: בארוכה חייב (לא שנא רץ לא שנא לא רץ), בקצרה פטור?
אמר ליה: לא נתנה ארוכה להדחות אצלו (להתיר אפילו במרוצה).
*[לפי רבה לא הזמן גורם אלא הדרך – ולפי זה אין מקום לאיבעיות של רבא. אלא שרבא לא למד מרבה, ולא קבל תשובתו, ולכן שאל].
מתקיף לה רבי זירא: אלא דקיימא לן (בסנהדרין ב'אלו הן הנשרפין' (דף 99.ג):) (כהן) טמא ששימש (בעזרה) – במיתה (בידי שמים) – היכי משכחת לה (דאין בה כרת? על כרחך בנטמא בעזרה – הוא דמשכחת לה, דאי בנטמא בחוץ ונכנס – איחייב ליה כרת בכניסתו)? אי דלא שהה (בעבודתו כדי השתחויה) – היכי עביד עבודה (איזו עבודה קטנה תיעשה בפחות מכדי שהיית השתחוואה)? אי דשהה – בר כרת הוא*!! אי אמרת בשלמא (בכל שיעורי דמיתותין: בין בשהייה בין ביציאת ארוכה) שיעורא גמירי (לחיוב, כגון שיעור שהייה ביציאת קצרה, או שיעור יציאת ארוכה בלא שהייה) – משכחת לה (שהייה בלא חיוב כרת): (כגון) דאניס נפשיה בקצרה ועבד עבודה (לאחר ששימש ושהה בשימוש כדי שהייה – יצא לו בקצרה, ואנס עצמו במרוצה עד שלא שהה שיעור עכבתו ומשנטמא שיעור שהייה ויציאת קצרה בהילוך בינוני),

(שבועות יז, ב)
אלא אי אמרת דוקא גמירי ('שהה כדי השתחויה חייב', ואפילו יצא לו בקצרה במרוצה נתחייב בשהייתו) – היכי משכחת לה (בלא כרת)?
*תוספות ד"ה אי דשהה בר כרת הוא. הק' ר"ת מה בכך אם הוא בר כרת מ"מ איכא נפקותא טובא דהא קיימא לן (מכות דף כג.) חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות ואם בטל כרת נשאר עליו מיתה ועוד נפקא מינה דמיתה כגון שהזיד בשימוש טומאה ושגג בטומאת מקדש:

אמר אביי: מאי קושיא? משכחת לה (בעבודה בלא שהייה) כגון שבא בקצרה (שנטמא ויצא מיד בקצרה) והפך בצינורא (ודרך יציאתו היה אוזח מזלג בידו, והכה בו באחד מן האברים שעל המערכה והפך מה שלמעלה למטה), וכדרכי הונא, דאמר רב הונא: 'זר שהפך בצינורא (עבודה היא: שמקרב עיכולו) – חייב מיתה (משום 'והזר הקרב יומת' (במדבר יח, ט))' (ויש כאן עבודה בלא שהייה).
[## מדוע דוגמא זאת? הרי גם מי שתפקידו לשפוך את הדם אל יסוד המזבח, כגון בקרבן פסח, וטרם עשה זאת – אם נודע לו שנטמא – יכול תוך כדי הליכה לשפוך את הדם? ועוד: אם עליו לכפר את קרנות המזבח, והוא נמצא על המזבח, בדרך ירידתו יכול לכפר עוד קרן? האם אביי רק רצה ללמדנו את דברי רב הונא? או אולי אביי סובר שלאחר שנטמא הכהן אין הדם שהוא מחזיק כשר לעבודה, ולכן אין זו עבודה?]

גופא: אמר רב הונא: זר שהפך בצינורא חייב מיתה; היכי דמי? אי דלא הפך לה – לא מיעכלי, פשיטא! ואי דלא הפך בהו נמי מיעכלי – מאי קא עביד?
לא, צריכא דאי לא הפך בהו – מיעכלי בתרתי שעי, והשתא – מיעכלי בחד שעתא, והא קא משמע לן: דכל קרובי עבודה – עבודה היא.

אמר רבי אושעיא: בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריא: הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו, ואפילו כולו חוץ מחוטמו (שהוא בולט להלן)

משאר הגוף) – טהור : דכתיב (ויקרא יד,מו) והבא אל הבית [כל ימי הסגר אתו יטמא עד הערב] – דרך ביאה אסרה תורה ; ומסתפינא מחבריא : אי הכי – כולו נמי ! ?
אמר רבא : כולו לא גרע מכלים שבבית (שהיו בו מתחלתו, ולא קרינא בהו 'והבא אל הבית', ואפילו הכי טמאים, כדכתיב (ויקרא יד,לו) 'ופנו את הבית' - כדי שלא יטמא כל אשר בבית), דכתיב (ויקרא יד,לו) [וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע] ולא יטמא כל אשר בבית [ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית] ;

תניא נמי הכי : גגין הללו (שבעזרה) - אין אוכלין שם קדשי קדשים (הנאכלים לפני מן הקלעים), ואין שוחטין שם קדשים קלים (דקסבר : גגין ועליות לא נתקדשו, אלא הרצפה והאיר עד הגג), וטמא שנכנס דרך גגין להיכל – פטור, שנאמר (ויקרא יב,ט) [ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע] ואל המקדש לא תבא [עד מלאת ימי טהרה] - דרך ביאה אסרה תורה (אלמא : כל היכא דכתב בַּיָּאָה דרך ביאה בעינו) .

זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה וכו' :
היכא קאי (היכא שנה 'אין חייבין על עשה שבמקדש') דקאמר (הכא) 'זו היא מצות עשה שבמקדש כו' ?

התם (במסכת הוריות פ"ב מ"ד) קאי : אין חייבין (בית דין בהוראתם) על עשה ועל לא תעשה שבמקדש (כלומר : על הוראת טומאת מקדש וקדשיו, בין שהוא של 'עשה', כגון שנטמא בעזרה דהיינו 'עשה' : ד'וישלו' (במדבר ה,ב) - בין שהוא של 'לא תעשה', כגון : נטמא בחוץ, דאיכא אזהרת 'אל המקדש לא תבא' (ויקרא ה,יב) ; והתם מפרש טעמא : דאין חייבין משום דאין מביאין פר בהוראה אלא על העלם דבר שנגתו חטאת קבועה ליחיד, אבל טומאת מקדש - קרבן עולה ויורד הוא), ואין (היחידים שבא לידם ספק כרת והצריכן הכתוב אשם תלוי) מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש (אין מביאין אותו על ספק טומאת מקדש, לפי שאינו בא אלא על ספק דבר שנגג ודאי חטאת קבועה ; והתם יליף לה מקראי), אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה (להכי נקט 'נדה' : משום דמשכחת לה 'עשה' דומיא דנטמא בעזרה באונס : שהוא מזהר לצאת, כגון שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי"), ומביאין אשם תלוי (היחידים ; דאין אשם בצבור, ד'נפש' כתיב ביה) על עשה ועל לא תעשה שבנדה ; וקאמר (הכא במתניתין) : זו (ששנויה התם) היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה, ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה ? היה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי" ופירש מיד -

חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו.
איתמר : אביי אמר משמיה דרבי חייא בר רב : חייב שתיים ! וכן אמר רבא אמר רב שמואל בר שבא אמר רב הונא : חייב (הפורש מן הנדה בקישור) שתיים : חדא אכניסה וחדא אפרישה.
הוי בה רבא : במאי ? אילימא סמוך לוסתה (שאינו אנוס על כניסתו, דהוי ליה לאסוקי אדעתיה שמא תראה בשעת תשמיש, ומיהו מזיד לא הוי), ובמאן ? אילימא בתלמיד חכם (שיודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי" צריך להמתין עד שימות [האבר]) - בשלמא אכניסה ליחייב, קסבר "יכולני לבעול" (לפרוש קודם שתראה) ; אלא אפרישה אמאי ליחייב - מזיד הוא ?

(שבועות יח, א)

ואי בעם הארץ* (שהוא שוגג על שתייהן) - אידי ואידי 'אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד' הוא (שלא נודע לו בין זה לזה, ואינו חייב אלא אחת - אף זה : לא נודע לו בין כניסה לפרישה שחטא : שכשנאמרה לו "נטמאתי" - אינו יודע שנתחייב על הכניסה, כסבור "אנוס אני עליה", שהרי לא למד שמוזהרין ישראל לפרוש מן נשותיהן סמוך לוסתן, ואין זה אנוס אלא שוגג ; וכיון דלא למד - נמצא שלא ידע בין כניסה לפרישה שחטא, והוה ליה 'בא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד') ! ואלא בשאין סמוך לוסתה (זה - אנוס על הכניסה הוא : שלא היה לו לעלות בדעתו) - ובמאן ? אילימא בתלמיד חכם - ולא חדא : לא מיחייב אכניסה : אנוס ! אפרישה - מזיד ! אי בעם הארץ - חדא הוא דמיחייב : אפרישה (ד'אומר מותר', אבל אכניסה - אנוס) ! ?
*תוספות ד"ה אי בעם הארץ אידי ואידי אכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד הוא. משמע הכא דאע"פ שנודע לו בינתים שבא על הנדה, כיון שלא נודע לו שנתחייב חטאת : שסבור להיות אנוס - חשבינן ליה 'בהעלם אחד' ; וכן פירש בקונטרס ; וא"ת דאמר בפרק 'כלל גדול' [שבת דף עא. ושם] 'בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא : קצר וטחן כחצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכה, וחזר וקצר כחצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה - מהו שיצטרפו? אמר ליה : חלוקים הן לחטאות ולא מיצטרפי' פירוש : שאם היה בכל פעם כגרוגרת היה חייב שתי חטאות אף על פי שלא היתה ידיעת איסור בינתיים? ויש לומר : דרבא לטעמיה, דסבירא ליה התם דאינו חייב אלא אחת ; אי נמי : התם חשיב ליה 'ידיעה' כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה.

הדר אמר רבא: לעולם בסמוך לוסתה, ובתלמיד חכם, ותלמיד חכם לזו (כלומר: יודע שישראל מחהרין לפרוש מנשותיהן סמוך לווסתה, כדאמר לקמן, מ'זהזרתם את בני ישראל מטומאתם' נויקא טו, לא). ואין תלמיד חכם לזו (ואין יודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה "נטמאתי" צריך לפרוש באבר מת, דהוה ליה שוגג על שתיהן: אכניסה דסבור "יכולני לבעול", ואפרישה - 'אומר מותר'; ו'שני ייתי חלב בהעלם אחד' לא הויא, שהרי 'תלמיד חכם הוא לזו: שלא היה לו לבעול סמוך לווסתה, ואין זה אנוס אלא שוגג: כסבור "יכולני לבעול" קודם, וכי אמרה לו "נטמאתי" - ידע שחטא אכניסה, והויא ליה ידיעה בין כניסה לפרישה! ואם תאמר 'מזיד הוא בבעילת סמוך לוסתה' - אין זו קשיא: שאין כרת וחיוב חטאת על סמוך לוסתה, עד שתטמא, ובבעילת הטמאה - שוגג הוא: כסבור "יכולני לבעול").

אמר רבא: ותרוייהו תנינהו: כניסה תנינא, פרישה תנינא: פרישה תנינא, דקתני: 'היה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי" ופירש מיד - חייב'; כניסה תנינא [נדה פ"ב מ"ב]: 'נמצא (דס) על שלו (על המפה שקנח בה אחר תשמיש) - טמאין (שניהם טומאת שבעה: היא משום 'נדה' והוא משום 'בועל נדה', דודאי ראתה דם קודם בעילה או בשעת בעילת תשמיש) וחייבין (שניהם) בקרבן'; מאי? לאו בסמוך לוסתה, ואכניסה?

אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא: לעולם אימא לך בשלא סמוך לווסתה (דאכניסה - אנוס), ואפרישה (ואפרישה הוא דמחייב ליה, כגון שאמרה לו "נטמאתי" ופירש בקושי; לקמן פריך: הא 'נמצא' קתני), וכי תימא 'פרישה למה לי (לרבי שסידר את המשנה לאשמועינן)' - הא תנא ליה (הך מתניתין דשבועות)? - הא איצטריך לאשמועינן 'נמצא על שלה טמאים בספק ופטורין מן הקרבן', ואידי דבעי מיתנא 'נמצא על שלה' (שמחלק שם בין קנחה מיד לקנחה לאחר שעה: שבקנחה מיד קתני 'טמאים וחייבים בקרבן' ובלאחר זמן - דאיכא למימר לאחר תשמיש ראתה - קתני 'פטורין מן הקרבן') - תנא נמי 'נמצא על שלו'.

אמר ליה רבינא לרב אדא: מי מצית לאוקמה לההיא בשלא סמוך לוסתה, ואפרישה? והא 'נמצא' קתני, ו'נמצא' - לבתר הכי משמע (בקינוח שאחר תשמיש קאמר)! ואי אפרישה, מעיקרא כי פריש ליה - מעיקרא הויא ליה ידיעה! אמר ליה רבא (לרב אדא): ציית מאי דקאמר (רבינא) רבך (דלא בפרישה מצית לאוקמה) - היכי מצית (לאוקמה בכניסה, דתני עלה דההיא 'נמצא על שלו') דתניא עלה 'זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה', ואם איתא (דבכניסה אידי) - מצות לא תעשה היא (ואין כאן 'עשה')! אמר ליה: אי תנייתא חסר (אם אתה שונה הברייתא - תקן אותה, בלשון 'חסורי מחסרא) ותני הכי 'זו היא מצות לא תעשה שבנדה שחייבין עליה: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי" ופירש מיד - חייב; זו היא מצות עשה שבנדה' (כל זה צריך להוסיף על משנתך).

אמר מר: 'פירש מיד - חייב'; היכי עביד? אמר רב הונא משמיה דרבא: נועץ עשר צפרניו בקרקע (כלומר: יעמיד עצמו בלא דישה) עד שימות (האבר) - וטוביה (ואשריו, כלומר: זו היא הטובה לו).

אמר רבא: זאת (מתניתין, דקתני 'פירש מיד', דמשמע: הא פירש באבר מת - פטור) אומרת (שמעינן מינה): המשמש (באבר) מת בעריות - פטור; דאי סלקא דעתך (בעלמא) חייב - הכא מאי טעמא פטור? משום דאנוס הוא (דאין לו עוד מה לעשות)? אי אנוס הוא - כי פירש מיד נמי ניפטר: אנוס הוא (הואיל ואין חלוק פטור לאבר מת ומשמש בקושי)!!

אמר ליה אביי: לעולם אימא לך 'המשמש מת בעריות - חייב', והכא מאי טעמא פטור? - משום דאנוס הוא; והא דאמרת 'כי פירש מיד אמאי חייב? - שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבה בר חנן לאביי: אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה (חילוק בין קצרה וארוכה: שאם האריך ושהה - פטור, ואם פירש בקצרה - כלומר מיד - להוי חייב), תוספות ד"ה אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה. יש מפרשים: אם כן כדבר הונא דאמר נועץ צפרניו; וקשה: דתקשי ליה מתניתין, דמשמע שיש תקנה בשלא פירש מיד! אלא יש לפרש דאדאביי פריך: דבשלמא אי משמש מת פטור - אין שייך כאן 'ארוכה' ו'קצרה', כיון שאין איסור בעילת נדה בשתייהן כמו גבי מקדש שיש בשתייהם טומאת מקדש, ולהכי לא תנא 'ארוכה' ו'קצרה' בנדה: שהפטור אינו על ידי שהיא בעילה קצרה אלא ע"י שאין כאן בעילה כלל; אלא לאביי, דאמר 'חייב', ובעילה היא כשפירש באבר מת - הוה

ליה למתני פירש ב'ארוכה' - דהיינו הנאה מרובה - חייב, וב'קצרה': שמקצר הנאת תשמיש, דהיינו הנאה מועטת - פטור, דלא נטעי למימר משמש מת בעריות פטור מדשבקינן להאי לישנא דתנן גבי מקדש ומשני - דלהכי שבקינן: משום דלא מיתני שפיר, כיון ד'ארוכה' דהתם = 'קצרה' דהכא; וכי תימא דליתני איפכא: 'בקצרה חייב בארוכה פטור'? כיון דלא מצי למיתני כי התם - שבקינן לההוא לישנא לגמרי; ועוד: שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחייב, דאדרבה: 'ארוכה' משמע טפי חיוב, ו'קצרה' - פטור.

(שבועות יח, ב)

ואנן 'במקדש' תנן (והוה ליה למיתני נמי בנדה בהדה)!! אלא משום דלא דמי: ארוכה דהכא = קצרה דהתם (דהא ארוכה דהכא פטור כקצרה דהתם), וארוכה דהתם = קצרה דהכא (וקצרה דהכא חייב כארוכה דהתם).

מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן: ומי אמר אביי 'אנוס הוא'? אלמא בשלא סמוך לו סתה קאמרינן (אלמא בשלא סמוך לו סתה קאי מתניתין; דאי בסמוך לו סתה, ושגג ב"יכולני לבעול" - הוה ליה שוגג בין אכניסה בין אפרישה, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא תאמר "נטמאתי", ואי משמש באבר מת בעריות חייב - כי פירש באבר מת נמי ניחייב, שאין כאן אנוס) - והא אביי דאמר (לעיל אמתניתין) 'חייב שתיים' - אלמא בסמוך לו סתה עסקינן (ולא מצינן לאוקמיה אלא בסמוך לו סתה, ובתלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו, כדאוקימנא לעיל)!! כי איתמר דאביי (דחייב שתיים) - בעלמא איתמר (ולאו אמתניתין; דאילו מתניתין - דכיון דמפליג בין פירש באבר מת לפירש בקושי - בשלא סמוך לו סתה עסקינן, והלכך פירש באבר מת - פטור, דאנוס הוא; פירש בקושי - חייב, שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת; ודאמר אביי לעיל 'חייב שתיים' - בעלמא איתמר: מילתא באפי נפשה, והכי איתמר: המשמש עם הטהורה בסמוך לו סתה ושגג ב"יכולני לבעול", ואמרה לו "נטמאתי" - חייב שתיים, ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת: דמשמש מת בעריות נמי חייב, וזה בתחלתו נמי שוגג בשתייהו, ובתלמיד חכם לזו ולא לזו, כדאוקימנא: דלא הווינן חילוקי חילוקי בהעלם אחד).

בעא מיניה רבי יונתן בן יוסי בן לקוניא מרבי שמעון בן יוסי בן לקוניא: אזהרה לבועל נדה מניין מן התורה? שקל קלא (פיסת רגבים), פתק ביה (זקק בו): אזהרה לבועל נדה (ויקרא יח, יט) ואלא אשה בנדת טומאתה לא תקרב [לגלות ערותה]!!

אלא אזהרה למשמש עם הטהורה, ואמרה לו "נטמאתי", דלא ניפריש מיד - מנלן?

אמר חזקיה: אמר קרא: (ויקרא טו, כה) [ואם שכב ישכב איש אתה] ונתה עליו [וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו טמא] - אפילו בשעת נדתה תהא עליו.

אשכחן עשה, לא תעשה מנלן?

אמר רב פפא: אמר קרא: 'לא תקרב' - לא תקרב נמי 'לא תפלוש הוא', דכתיב (ישעיהו סה, ה) האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך [אלה עשו באפי אש יקדת כל היום] ('קרב אליך' = עמוד בעצמן: ליצני הדור היו אומרים לנביא: עמוד בעצמך, אל תגע בי שלא אטמאך: שאתה קדוש ואני טמא; 'קדשתיך' = טמאתיך, כמו (חגי ב, יב) הן ישא איש בשר קדש וכמו (דברים כב, טפ) תקדש).

תנו רבנן: (ויקרא טו, לא) והזרתם (= והפרשתם, כמו 'וינזרו' [ויקרא כב, ב]) את בני ישראל מטומאתם [ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם]; אמר רבי יאשיה: מי כן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לו סתן (דסמין ליה 'זהרה בנדתה' בההוא ענינא [כדלהלן]; לא באותה פרשה אלא באותו ענין).

וכמה?

אמר רבה: עונה (במסכת נדה מפורש: או יום או לילה: אם וסתה ביום - יפרוש כל היום, ואם וסתה בלילה - יפרוש כל הלילה; והכי מפרש לה במסכת נדה בפרק 'האשה' (דף סג:)).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל שאינו פורש מאשתו סמוך לו סתה - אפילו הויין לו בנים כבני אהרן - מתים, דכתיב

(ויקרא טו, לא) והזרתם את בני ישראל מטומאתם [ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם] [פסוק

לב: זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה] [פסוק לג] והזהרה בנדתה [וזהב את זובו לזכר ולנקבה ולאישה אשר ישכב עם טמאה] וסמך ליה (ויקרא טז, א) [וידבר ה' אל משה] אחרי מות [שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו].

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הפורש מאשתו סמוך לו סתה - הויין לו בנים זכרים, דכתיב (ויקרא יא, מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור [ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל] וסמך ליה (ויקרא יב, א: וידבר ה' אל משה לאמר [פסוק ב] דבר אל

בני ישראל לאמר] אשה כי תזריע וילדה זכר [וטמאה שבעת ימים, כימי נדת דותה תטמא] (המבדיל בין טומאה לטהרה תלד אשתו זכר) .

רבי יהושע בן לוי אמר: הויין לו בניים ראויין להוראה, דכתיב (ויקרא י"א) להבדיל... ולהורות [בענינא דשתויי יין כתיב] (ויקרא י'): ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור פסוק יא: ולהורות את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה]

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות - הויין לו בניים זכרים, דכתיב (ויקרא י') להבדיל בין הקדש ובין החול [ובין הטמא ובין הטהור], וכתוב התם: (ויקרא יא, מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור [ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל] וסמך ליה (ויקרא יב, א): וידבר ה' אל משה לאמר [פסוק ב] דבר אל בני ישראל לאמר] אשה כי תזריע וילדה זכר [וטמאה שבעת ימים, כימי נדת דותה תטמא] .

רבי יהושע בן לוי אמר: בניים ראויין להוראה, דכתיב: להבדיל ולהורות [ויקרא י': ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור פסוק יא: ולהורות את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה] .

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש (דרך צניעות) - הויין לו בניים זכרים, שנאמר (ויקרא יא, טז) [כי אני ה' אלקיכם] והתקדשתם והייתם קדושים [כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ] וסמך ליה [אחרי פסוקים מה-מז] (ויקרא יב, א): וידבר ה' אל משה לאמר [פסוק ב] דבר אל בני ישראל לאמר] אשה כי תזריע וילדה זכר [וטמאה שבעת ימים, כימי נדת דותה תטמא] .

רבי אליעזר אומר: השרץ ונעלם ממנו [על 'העלם שרץ' חייב, ואינו חייב על העלם מקדש; רבי עקיבא אומר: 'ונעלם ממנו והוא טמא': על העלם טומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש].

רבי ישמעאל אומר: 'ונעלם' שתי פעמים [ויקרא ה, ב]: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם (פסוק ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם]: לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש:]

מאי בינייהו [בין רבי אליעזר ורבי עקיבא] ?

אמר חזקיה: שרץ ונבלה (טמא שרץ וטמא נבלה: בידיעה שבתחלה ידע שנגע בשרץ או בנבלה, אבל לא ידע באיזה מהן שגג, ואותה טומאה נעלמה כשאכל קדש) איכא בינייהו: רבי אליעזר סבר: בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי, ורבי עקיבא סבר: לא בעינן עד דידע: דכיון דידע דאיטמא בעולם - לא צריך אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי;

וכן אמר עולא: שרץ ונבלה איכא בינייהו; דעולא רמי דרבי אליעזר אדרבי אליעזר, ומשני: מי אמר רבי אליעזר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי? ורמינהי ([על] משנה [ט] היא בכריתות פ"ד מ"ב): ' (חלב ונותר לפניו; אכל אחד מהן בשוגג ואינו יודע איזה מהן; ושבת ויוה"כ, עשה מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן; אשתו נדה ואחותו עמו בבית, שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן: רבי אליעזר מחייב חטאת; רבי יהושע פוסק) אמר רבי אליעזר: מה נפשך: חלב אכל - חייב, נותר אכל - חייב, שבת חילל - חייב, יום הכפורים חילל - חייב, אשתו נדה בעל - חייב, אחותו בעל - חייב!! אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר (ויקרא ט, כג) או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה [והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים] - עד שיודע לך במה חטא; ומשני [עולא]: התם (ויקרא ט, כג) [או הודע אליו חטאתו] אשר חטא [בה] והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים; אמר רחמנא: חטא כל שהוא (והאי 'בה' דקדריש רבי יהושע - מפיך ליה רבי אליעזר לקמן בשמעתין לדרשא אחרינא); הכא - מכדי כתיב (ויקרא ה, ב) [או נפש אשר תגע] בכל דבר טמא [או בנבלת חיה טמאה או בנבלת שרץ טמא] ונעלם ממנו והוא טמא ואשם, 'או בנבלת שרץ טמא' למה לי? שמע מינה: בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי. ורבי עקיבא - אידי

(שבועות יט, א)

דבעי למיכתב בהמה וחיה - לכדרבי (בפרק קמא (לעיל דף טז). 'אקרא אני 'חיה', 'בהמה' למה נאמרה?) - כתיב נמי שרץ, כדתנא דבי רבי ישמעאל: כל פרשה שנאמרה ונשנית - לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ורבי אליעזר - האי 'בה' מאי עביד ליה?

פרט למתעסק (למתעסק בדבריהתור ובא לידו איסור, ולא נתכוין לגופה של זו, כגון: נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר; נתכוין לאשתו והרי אחותו עמה במטה, ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה; ואיזהו חייב? - נתכוין לחתוך, כסבור תלוש ונמצא מחובר, או כסבור היום חול, או כסבור מלאכה זו מותרת, ומכל מקום לזו נתכוין; וכן בא על אחותו ונתכוין לגוף זה - כסבור היא אשתו). [עד כאן הסבר עולמי].

[## רש"י מסביר את שיטת רבי אליעזר ב'מתעסק', ואינו מתכוין להלכה].

ורבי יוחנן אמר: משמעות דורשין איכא בינייהו.
וכן אמר רב ששת: משמעות דורשין איכא בינייהו.
דרב ששת (כשהיה שונה משנתנו) **מחליף דרבי אליעזר לרבי עקיבא ודרבי עקיבא לרבי אליעזר** (פעמים מחליף דברי זה לדברי זה, ולא היה מקפיד, לפי שאין ביניהם חיוב ופטור).

בעא מיניה רבא מרב נחמן: העלם זה וזה (טומאה ומקדש) בידו מהו (לרבי אליעזר ורבי עקיבא, דפטרי על העלם מקדש)?
אמר ליה: הרי העלם טומאה בידו - וחייב!
 תוספות ד"ה הרי העלם טומאה בידו וחייב: תימה: דהכא ולקמן בפרק שלישי (דף כו.), גבי העלם שבועה והעלם חפץ, פשיט רב נחמן לחיובא, ובפרק 'כלל גדול' (שבת דף ע: ושם), גבי העלם שבת והעלם מלאכה - פשיט לפטור! ויש לומר דלא דמי: דהכא סברא הוא דליחייב, כיון דאיכא נמי העלם טומאה, אבל התם - אין סברא לחייבו על כל אחת ואחת: דכיון דבשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא חדא - השתא נמי דשגג במלאכה הרי יש כאן נמי שגגת שבת.

אדרבה! הרי העלם מקדש בידו - ופטור!
 תוספות ד"ה הרי העלם מקדש בידו ופטור. אומר רבינו תם דלא מיפטר אלא מקרבן עולה ויורד, אבל חטאת קבועה חייב, דהא גמרינן מעבודה זרה דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת; והא דאמר בפרק קמא (לעיל דף ב.) דעל שאין בה ידיעה בתחלה - ששעיר החיצון מכפר, אלמא לא מוקמינן ליה בחטאת קבועה, דאי הוה ביה חטאת קבועה - לא הוה חיצון מכפר אמיד דבר קרבן הוא, התם ודאי מיפטר לגמרי: שלא יהא חמור 'אין בה ויש בה' מייש בה ויש בה; ומיהו קשיא: דלישנא דקאמר הכא דפטור - משמע דפטור לגמרי; ועוד דלקמן פרק שלישי (דף כד:) גבי 'יש אוכל אכילה אחת' דחיק לאשכוחי חטאת קבועה בטמא שאכל את קדש, ומוקי לה בנשיא ורבי אלעזר, - ולוקמה בהעלם קדש! על כן נראה דפטור לגמרי משום דהוי 'דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש', כדאמרינן לקמן בפרק שלישי (דף כה:) גבי שבועת העדות.

אמר רב אשי: חזינן: אי (מחמת) מטומאה (שהודע לו) קא פריש (פירש מן העבירה) (ומביא קרבן) שאמרו לו "טמא אתה") - הרי העלם טומאה בידו (איגלאי מילתא שביאתו למקדש בשביל העלם טומאה היה), וחייב; אי ממקדש קא פריש (שאמרו לו "מקדש הוא זה", ומחמת כן תוהא על ביאתו ולא הזכירו לו טומאה) - הרי העלם מקדש בידו (איגלאי מילתא דמשום העלם מקדש נכנס לו), ופטור!

תוספות ד"ה אמר רב אשי חזינן אי מטומאה קפריש כו'. תימה: מנא ידעינן? אי משום דאמר ליה "טמא אתה" ופירש - דלמא אי הוה אמר ליה נמי "מקדש הוא" היה פירש? ואי דאמר ליה מעיקרא "מקדש הוא" ולא פירש - דלמא אי הוה אמר ליה נמי "טמא אתה" לא הוה פירש? אלא השתא דאמר ליה תרויהו פריש! ונראה דרב אשי לא בא לפשוט הבעיא, אלא בא לפרש: שפעמים יש לברר איזה שכוף ממנו יותר, כגון דנישיליה אי מחמת טומאה הוה מידכר אמקדש - ומחמת מקדש לא הוה מידכר אטומאה, אם כן הוי העלם טומאה בידו, ואם להפך - הוי [העלם] מקדש בידו, ואם שניהם שכוין בשוה - בהא ודאי מבעיא לן; ולגבי שבת בפרק 'כלל גדול' (דף ע:) יש ספרים שכתוב בהן במילתיה דרב אשי 'אי משבת קפריש העלם שבת בידו ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכה בידו, ואין גרסה זו נכונה: דאכתי צריך לפרש: וכי מודעי ליה אמלאכה לא צריך לאודועיה אשבת? לפי מה שפירשנו, אלא גרסינן: 'אי משבת קפריש אי משום מלאכה קפריש'; ועוד נראה לפרש בענין אחר: 'אי משום טומאה קפריש' = אפילו אם הודיעוהו טומאה באחרונה, דאף על גב דאילו הודיעוהו בתחלה לא הוה פריש - חשיב פריש מחמת טומאה, כיון דקרבן על ידי בתרייתא קאתי, ואי אמר ליה "מקדש הוא" ופריש - ידיעה בתרייתא דמקדש הוא, ופטור; וכענין זה יש לפרש ההיא דלקמן (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ, וההיא דשבת.

אמר ליה רבינא לרב אשי: כלום פריש ממקדש אלא משום טומאה? כלום פריש מטומאה אלא משום מקדש (כשהודיעוהו אחד מהם - שם אל לבו לומר מה בכך, ומתוך כך נזכר על השני; ומכל מקום העלם שניהם היה בידו!) **? אלא לא שניא** (ופטור).

תנו רבנן: שני שבילין: אחד טמא (מת קבור בו, ואי אפשר להלך שלא יאהיל) **ואחד טהור, והלך בראשון** (ואינו יודע אם בטמא אם בטהור) **ולא נכנס** (למקדש), **בשני** (וחזר והלך בשני, וידע שהלך בשניהם, והרי הוא טמא ודאי) **ונכנס** (למקדש בהעלם טומאה: שנתעלם ממנו טומאה) - **חייב** (קרבן עולה ויורד: שיש כאן בתחלה ידיעה ודאית); **הלך בראשון** (וידע שהוא ספק טמא) **ונכנס** (למקדש בהעלם טומאה: ששכח הילוכו בשביל זו), **הזה** (בשלישי) **ושנה** (בשביעי) **וטבל, ואחר כך הלך בשני** (וידע שהוא ספק טמא) **ונכנס** (למקדש בהעלם

טומאה) - חייב (או מחמת ביאה ראשונה או מחמת ביאה שניה, דמה נפשך: או ביאה ראשונה או ביאה שניה בטומאה היתה); רבי שמעון פוטר (דאין כאן באחת מכולן ידיעה ודאית בתחלה: שאף ידיעה תחלה של שביל שני - ספיקא היא, שהרי טהר לו מטומאה ראשונה אם הראשון הוא הטמא); ורבי שמעון בן יהודה פוטר בכולן (אף בראשונה) משום רבי שמעון (ולקמן מפרש לה).
'בכולן'?

(שבועות יט, ב)
ואפילו בקמייתא (בתמיה) ? ממה נפשך טמא הוא (קודם שנכנס היה טמא ודאי, וידיעת ודאי הוה ליה בתחלה) !

אמר רבא: הכא במאי עסקינן? - כגון שהלך בראשון ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון, דהויא ליה 'מקצת ידיעה', ובהא קא מיפלגי: תנא קמא (תנא קמא אליבא דרבי שמעון שפוטר בהזה ושנה ואינו פוטר בראשונה) סבר 'אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה' (כיון דטומאת ודאי הוא - אף על גב דאיהו לא ידע לה לכולהו דתיהוי ליה ידיעת ודאי, אלא ידיעת ספק - עדיפא היא מהנך 'ידיעות ספק' דהזה ושנה: דהתם ידע ליה לכולה מילתא, ואפילו הכי - ספק הוא; אבל הכא: אי הוה ידע לה לכולה מילתא - הוה ליה ידיעה ודאית, הילכך לאו 'ידיעת ספק' היא, אלא 'מקצת ידיעה ודאית', ומקצת ידיעה ככל ידיעה); ורבי שמעון (ורבי שמעון בן יהודה אליבא דרבי שמעון) סבר 'לא אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה'.
[## 'מקצת ידיעה' היא ידיעה שכאשר ייזכרו - תהיה ידיעה שלמה; 'ספק ידיעה' היא ידיעה של העובדות, אך עדיין הדין לא ברור אם יש בדבר טומאה או לא?]

'הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל חזר והלך בשני ונכנס חייב ורבי שמעון פוטר' - ואמאי חייב? ספק ידיעה הוא (לתנא קמא פריך)?
אמר רבי יוחנן: כאן עשו ספק ידיעה כידיעה.
וריש לקיש אמר: הא מני? רבי ישמעאל היא, דאמר לא בעינן ידיעה בתחלה.

ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדריש לקיש, דתניא: אכל ספק חלב (חתיכה ספק חלב וספק שומן) ונודע (ונודע לו לאחר זמן שהוא ספק חלב, והרי הוא באשם תלוי), (וחזר ואכל) ספק חלב ונודע (ונודע לו שספק חלב אכל); רבי אומר: כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד - כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד (לקמיה פליגי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש בפירושא דהא מילתא דרבי); רבי שמעון בן יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו משום רבי שמעון: אינו מביא אלא אשם תלוי אחד, שנאמר (ויקרא ה, יח) [והביא איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן] על שגגתו אשר שגג [והוא לא ידע ונסלח לו] (בפרשת אשם תלוי כתיב): התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם תלוי אחד. 'ואמר ריש לקיש: כאן שנה רבי 'ידיעות ספיקות מתחלקות לחטאות' (והכי קאמר רבי: כשודע לו לאחר זמן שחלב היה - יביא חטאת על כל אחד ואחד, שידיעת ספק שהיתה לו בינתים - מחלקתם דלא ניהוו 'שני זיתי חלב בהעלם אחד', כך כל זמן שלא נודע לו שהן ודאי חלב אלא ספק חלב - מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת; אלמא מדקתני 'שמביא חטאת על כל אחת' סבירא ליה 'ידיעות ספק מחלקות לחטאות'; ורבי יוחנן אמר: (לא אמר רבי כך, אלא כך פירשה: כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות) (כשם שלענין חטאות שבאין על ידיעת ודאי - ידיעת ודאי שבינתים מחלקות לחטאות) - כך ידיעות ספק מתחלקות לאשמות (כך לענין אשם תלוי הבא על ידיעת ספק: ספק ידיעות שבינתים מחלקות לאשמות) [ולא לחטאות].

בשלמא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא: 'כאן עשו' - ולא בכל התורה כולה עשו: הכא הוא, דלא כתיבא ידיעה בהדיא - מ'ונעלם' [ויקרא ה, ג] או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם] הוא דקא אתי; ולא בכל התורה כולה עשו, דכתיב (ויקרא ד, כח) [או הודע אליו] [חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא] - ידיעה מעלייתא בעינן; אלא לריש לקיש - אדמוקים ליה כרבי ישמעאל - נוקמה כרבי?!
הא קא משמע לן (ריש לקיש): דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה.
פשיטא דלא בעי, מדלא מיתרי ליה קראי 'ונעלם' דמיחייב על העלם מקדש (דדריש במתניתין 'ונעלם' להעלם טומאה והעלם מקדש) !
מהו דתימא כי לית ליה מקראי, אבל מגמרא (הלכה למשה מסיני) אית ליה - קא משמע לן.

הדרן עלך ידיעות הטומאה